

Cautela i substitució, els xarops per preservar la salut

Són constants els advertiments que els perills que sotgen la nostra salut són la l'entorn que hem pervertit. El principi de precaució i la substitució d'agents tòxics per d'altres d'innocus són, a hores d'ara, les solucions emergents.

Des que l'home ha viscut en societat, ha estat conscient de la seva irrefrenable tendència cap a l'autodestrucció, el millor camí de la qual és el dany a l'entorn. Cap al 400 aC Sòfocles feia dir al corifeu de la seva *Antígona* que "no hi ha res més terrible que l'home". En aquesta mateixa coordenada històrica, Hipòcrates, pare de tots els metges, ja advertia que els miners patien problemes respiratoris perquè estaven exposats al plom en les seves tasques d'extracció. Així doncs, des de temps ben llunyans sabem que de la nostra interacció imperfecta amb el medi ens vénen molts dels nostres mals.

És més recent, en canvi, l'esforç per trobar l'harmonia amb el medi. La revolució industrial, a més d'acumular capital i afavorir el progrés tecnocientífic, va contribuir a fer de les condicions de treball dels operaris una cruel condemna, com molt bé relatava des de la indústria Manchester un dels pares del marxisme, Friedrich Engels, que fins i tot va aportar dades epidemiològiques per demostrar que l'esperança de vida era sensiblement menor entre les classes treballadores. En aquesta època, el químic Justus von Liebig fa el primer assaig per substituir un producte nociu per a la salut del treballador, el mercuri, amb l'aplicació d'una solució amoniacal de ni-

trat de plata amb addició d'acetaldehid. A partir d'aquí, alhora que feiem una carrera frenètica per explorar totes les possibilitats de la química sintètica, hem hagut de cuitar per guarir els seus mals. Substituïem el fòsfor blanc pel roig en la fabricació de llumins, la sorra silícia per sorra d'acer per fugir de la silicosis, foragitàvem el benzè, atemorits pel risc de contreure leucèmia, etc. Tanmateix, d'altra banda, ens topàvem amb restes de bifenils policlorobifenils (PCB), neurotòxics reconeguts, en el greix dels óssos polars de l'Àrtic.

Cautela, per damunt de tot. En els temps actuals, la tasca de vigilància no ha pogut baixar la guàrdia, amb la certesa que el nostre univers de síntesi del medi ambient reserva moltes sorpreses per a la nostra salut. Pel que fa als plaguicides, un estudi que ha esdevingut clàssic, el confegit per l'equip del doctor Miquel Porta a l'Institut Municipal d'Investigació Mèdica de Barcelona (IMIM), establí un vincle entre el DDT i altres organoclorats dels plaguicides amb el risc de contreure càncer de pàncrees. No es tractava de fixar una relació de causa i efecte, sinó de mostrar que els organoclorats faciliten el camí a altres agents tòxics.

En un estudi sobre la ingestió de diòxines —associades a càncers, disfun-

EL TEMPS

cions neuroconductuals, alteracions de la tiroide— realitzat sobre 200 persones de Mataró (Maresme), un equip de recerca encapçalat pels doctors Kongevinas i González va mostrar que en el període de quatre anys 1995-1999 els nivells de dioxina havien augmentat de 13,5 picograms per gram, l'any 1995, a 19,5 pg/g, el 1999, uns límits per damunt del llindar que fixa l'Organització Mundial de la Salut (OMS).

Serien només dos exemples, entre molts més, d'informació sobre les implicacions que expliquen que, precisament, la complexitat de la nostra interacció amb la química, que no manifesta els seus efectes si no és a llarg termini, convida a tenir en compte tota mena d'hipòtesis sobre els mals que sotgen el nostre sistema immunològic. En la societat del risc de què ara tant es parla, el contrast de parers esdevé fonamental, tot admetent que cal combatre, per eliminar-los, determinats agents que trenquen l'equilibri de l'entorn, atempten contra la salut humana i, a més a més, poden

comportar greuges econòmics i socials importantíssims.

A principis del segle XXI, després d'un segle XX en què tant hem jugat a ser aprenents de bruixot, s'hauria d'exigir a l'autoritat que el principi de precaució esdevingui el protocol mestre en el moment d'establir unes regles del joc perquè el treball i el consum no siguin dos àmbits de risc per al ciutadà.

El cas de les "vaques boges" va exposar, fonamentalment, que mai seran pocs els reglaments de control per evitar que el mercat es giri en contra del ciutadà-consumidor. La mateixa Comissió Europea, tot i exhortar a fer anàlisis científiques prèvies profundes, no ha tingut altra opció que donar la importància que es mereix al principi de precaució com a sistema moderador en el nostre sistema econòmic. Al capdavant, la restricció a les possibilitats que ofereix la nostra economia de creixement sostingut, no és un exercici de democràcia, entesa com el règim de l'autolimitació?

Hipòcrates, pare de la medicina, ja va advertir que els miners patien problemes respiratoris perquè estaven exposats al plom en les seves tasques d'extracció. Un fet que demostra que des de temps llunyans som coneixedors que de la nostra interacció imperfecta amb el medi ens vénen molts dels nostres mals.

Les dietes a base de menjar ràpid, que tanta acceptació tenen entre els joves, atempten, a llarg termini, contra la salut humana.

Punts febles de la globalització.

Potser l'atemptat més important al co-foisme tecnocientífic que ha imperat durant dècades i dècades ha tingut lloc en això tan ampli, que també pot ser tan reductor, que hem anomenat globalització. Després de la sacralització, amb fal·làcies i tòpics, del mercat global, ara

és hora de reflexionar sobre la seva vulnerabilitat. A Europa, es fa forta la consciència que cal eliminar de la pràctica agrícola el pesticida. Veiem com feliçment es desprestigia l'agricultura intensiva en els països del nord, però de què serveix aquest esforç, si el sud és a punt d'abandonar els models agrícoles tradicionals, ecològicament sostenibles, per implantar sistemes intensius, i usar els pesticides que no tolerem per als nostres conreus? No fa pas gaires anys, l'Agència de Protecció del Medi Ambient (EPA) dels EUA identificava un risc significatiu de càncer en 18 dels 72 pesticides que es feien servir normalment. D'aquests 72, uns vint havien estat prohibits per les autoritats sanitàries federals. Malgrat tot, se seguïen produint, per a ser exportats a les economies en desenvolupament del sud.

El canvi climàtic, la cúspide global dels trastorns ambientals que hem provocat, també apunta de forma més o menys directa a la nostra salut. La investigació del Parc Científic de Barcelona, la Universitat de Londres i les universitats nord-americanes de Maryland i Cornell ha ofert dades prou sòlides per concloure que les epidèmies de còlera a Bangla Desh poden explicar-se

L'autèntica arrel de l'horta

En l'alimentació, causa de tantes infeccions, sembla urgent un retorn als orígens, és a dir, a models d'agricultura extensiva que garanteixin que allò que ingerim no és verí. El zel, d'una banda, per incrementar la productivitat del conreu, i, de l'altra, per defensar-lo de les plagues, ha fet que en la nostra alimentació hi participi l'adob nitrogenat i el pesticida. El consumidor té al seu abast l'opció de triar productes ecològics i contribuir a recuperar conreus que s'havien perdut, i fins i tot d'apartar el pagès del risc de caure malalt: en molts països industrialitzats s'han trobat taxes més elevades de certs tipus de càncer en pagesos en contacte amb una àmplia gamma de substàncies perilloses sintètiques.

Cal ser cauts fins al final. El plom, un contaminant clàssic en els aliments que semblava reduït, després de ser eliminades les canonades de plom per conduir l'aigua o substituir els tancaments de plom de les llaunes, va tornar a ser un perill ambiental com a component de la benzina.

Diversos estudis van mostrar que un vegetal cultivat en àrees rurals tenia un contingut més baix en plom que el que es conreava en parcel·les pròximes a autopistes. L'aparició i generalització de la benzina sense plom va ser un important antídote per afrontar aquest problema. Punt i final? I la contaminació de peces de caça, sòls i aigua a causa dels perdigons de plom? J. G.

per les alteracions climàtiques provoca- des pel fenomen del Niño, que escalfa l'aigua dels rius i estuaris, tot propiciant l'aparició dels bacteris portadors de la malaltia. Un problema només del sud? No seria gens estrany que aviat el des- gavell de les temperatures es manifestés en la reaparició al Mediterrani de la malària, de la qual només teníem constància en els relats dels nostres avis.

Els 80.000 productes químics. Desconeixem els efectes a llarg termini de tots aquests compostos que fa servir la indústria diàriament. Això fa que l'àmbit laboral sigui a hores d'ara el camp de batalla principal en la lluita contra tòxics que ens ataquen en la me- sura que som figures d'un paisatge en què millorar l'ambient de la feina és, ai- xí mateix, la millora del medi ambient extern.

Dins del context que en el cas de l'es- tat espanyol un 17,2% de treballadors (uns dos milions) manipulen productes nocius al seu centre de treball, no és gratuït pensar de reafirmar els principis de prevenció i substitució. Podem man- tenir el procés productiu (pintura de ba- se aquosa en lloc de pintura amb dissol- vent); substituir l'equip (una cinta i un forn d'infrarojos en lloc de freó-113 i perfluorotriamilamina, en soldadures superficials) o canviar totalment el pro- cés (en agricultura, es poden substituir pesticides per mètodes de lluita biològi- ca o en indústria pesant fabricar equips amb acer inoxidable en lloc de fer servir galvanitzats de níquel). En aquesta re- flexió, si bé cal reclamar al treballador la consciència i el coratge per arbitrar mesures per reduir la nocivitat de deter- minats productes, és important fer un just repartiment de les responsabilitats.

És obvi que la tan denunciada incultura en seguretat laboral que patim al nostre país la comparteixen patró i treballador, i que, en última instància, li correspon al primer triar els procediments, materials i qualificacions més adequats per evitar els perjudicis a la salut, la del seu assa- lariat i la del medi que compartim tots plegats.

Jordi Garriga

RECOLLIDA LATERAL

de residus orgànics

més net més ràpid més eficaç

**Respecta els
horaris de
recollida**

a partir de les 21:00

**Tanca bé la bossa
i fica-la sempre dins
del contenidor**

**No aparques
davant dels
contenidors**

**a la recollida lateral...
FES-LI COSTAT !**

AJUNTAMENT DE GANDIA
MEDI AMBIENT

**TRIA
GANDIA**

